

Остайовська Ірина

кандидат педагогічних наук, доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Із активною інформатизацією усіх сфер людської діяльності значно зросла роль інформаційної культури людини як особистості та фахівця.

Інформаційне суспільство розвивається досить швидкими темпами, а тому постійно будуть зростати вимоги до рівня сформованості інформаційної культури фахівця будь-якої галузі і, не в останню чергу, – вчителя початкової школи. Таким чином дедалі більше загострюється питання формування та розвитку культури інформаційної діяльності вчителів початкових класів.

Проте, перед становлення змісту процесу виховання інформаційної культури вчителя початкової ланки освіти варто дефініціювати це поняття. Вирішуючи це завдання варто відмітити той факт, що сьогодні дати вичерпне означення інформаційної культури (ІК) фахівця у будь-якій галузі, та – освіті в тому числі, майже неможливо внаслідок того, що ІК значною мірою визначається специфікою інформаційних ресурсів і технологій, які використовуються у кожній із сфер людської діяльності. Але, проаналізувавши численні наукові праці, ми схильні підтримати думку О. Хмельницького, який трактує це поняття як: «сукупність загальноосвітніх і вузькоспеціальних знань, умінь і навичок роботи з інформацією, необхідних йому для якісного виконання своїх професійних обов'язків» [4]. Проте, ІК вчителя початкової школи має також і свої особливості, які пов'язані зі специфікою професійної діяльності, а тому виникає потреба конкретизувати означення поняття «інформаційна культура вчителя початкової школи». З цією метою дослідимо комплекс умінь та навичок, якими повинен володіти сучасний учитель початкової школи із високим рівнем ІК. До них належать:

- 1) пошук інформації;
- 2) диференціація інформації;
- 3) виділення значущої інформації;
- 4) вироблення критеріїв оцінки інформації;

5) здобування інформації та її використання [3, с. 21]. Проте ми підтримуємо думку А. Коломієць, яка стверджує, що їх недостатньо та доповнює наведений вище перелік умінь систематизувати, структурувати, створювати власну інформацію; успішно подавати її учням різних вікових груп; правильно формулювати інформаційну проблему – а значить і запит для її вирішення; оперативно знаходити необхідну інформацію та оцінювати її корисність; цілеспрямовано і свідомо застосувати для вирішення поставлених завдань результати проведеної інформаційної діяльності [3, с. 21, с. 25].

Як наслідок, узагальнюючи вищесказане, можна дати наступні означення інформаційної культури вчителя початкової школи.

1. Інформаційна культура учителя початкової школи – це складне інтегроване особистісне утворення, яке включає у себе не тільки вміння працювати з технічними засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), але й здатність орієнтуватися у сучасному інформаційному середовищі, працювати з інформацією та спілкуватися використовуючи засоби ІКТ.

Разом з тим справедливою буде і наведена нижче дефініція.

2. Інформаційна культура вчителя початкових класів – це система знань, умінь і навичок із формулювання потреби в інформації; здійснення пошуку необхідної інформації з усієї сукупності інформаційних ресурсів; з відбору, оцінювання, збереження знайденої інформації; з інтеграції, структуризації та створення нової інформації [3, с. 26].

До структури інформаційної культури вчителі початкової школи можна виділити чотири взаємопов'язані і взаємообумовлені складові:

1) когнітивну (актуальну, цілісну та повну систему знань і уявлень про інформаційну картину світу в контексті історичного розвитку та сучасних реалій);

2) операційно-змістову (практичні уміння і навички, пов'язані з одержанням, зберіганням, передаванням і обробкою інформації);

3) комунікативну (своєрідний «етикет», який описує принципи і правила поведінки особистості в різноманітних інформаційно-комунікаційних системах);

4) ціннісно-рефлексивну (світоглядні життєві установки, оцінки і ставлення до інформаційної галузі та свого місця і ролі в реаліях інформаційного суспільства) [1].

Не дивлячись на досить чітко виражену специфіку, зумовлену професійною діяльністю, інформаційна культура вчителя початкової ланки освіти є своєрідною відносно цілісною підсистемою загальної професійної культури людини, продуктом її творчих здібностей і, в сукупності з професійно значущими якостями вчителя, знаходить своє втілення у таких аспектах:

- 1) високій комунікативній культурі;
- 2) розумінні та умінні адекватно інтерпретувати сучасні тенденції розвитку інформаційного суспільства;
- 3) володінні основами аналітичного опрацювання та переробки інформації;
- 4) умінні працювати з інформацією різних видів та типів;
- 5) знанні особливостей інформаційних потоків у сфері своєї професійної діяльності;
- 6) ефективній роботі з масовими ІКТ технологіями;
- 7) умінні отримувати інформацію із різних джерел та представляти її у найбільш доцільній та зрозумілій формі;
- 8) навичках використання сучасних технічних засобів ІКТ;
- 9) володінні уміннями працювати з усіма видами навчально-методичних джерел інформації;
- 10) володінні засобами психолого-екологічного захисту від негативної інформації [2; 3, с. 25];
- 11) умінні оцінювати якість інформації;
- 12) умінні інтегрувати інформацію з різних предметних галузей;
- 13) умінні створювати власну інформацію [3, с. 25].

Варто також зазначити, що для творчого вчителя початкових класів проблема ІК ускладнюється ще й тим, що він працює з інформацією, яка охоплює різні предметні галузі. Йому доводиться не тільки викладати різні предмети (математику, інформатику, природознавство, читання, малювання тощо), але й також організовувати позакласні виховні заходи тощо. Тому для ефективної

освітньої діяльності педагогу-класоводу надзвичайно важливо вміти працювати із певною системою інформаційного забезпечення, яка була б спроможна забезпечити повноту та оперативність отримання та опрацювання інформації за рахунок поєднання різноманітних ресурсів та використання максимальної кількості різноманітної інформації. Іншими словами: вчитель повинен знати основні типи документів і види видань в освіті; канали і джерела одержання науково-педагогічної інформації; мати уявлення про методи аналітико-синтетичної обробки документів, інформаційно-пошукові мови, способи пошуку документів у бібліотеках і базах даних. Він також повинен уміти користуватися бібліографічними каталогами, покажчиками і картотеками; орієнтуватися у структурі книг і словників; складати бібліографію за визначеною тематикою; створювати за допомогою засобів ІКТ фактографічну або бібліографічну базу даних із досліджуваної проблеми тощо [3, с. 23]. Очевидно, що ІК вчителя початкової школи передбачає одночасно і бібліографічну культуру, і глибокі знання у галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

Сьогодні формування інформаційної культури сучасного учителя початкової школи базується на такому освітньому підході, головним завданням якого є його підготовка до життя та професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства, навчання школярів не тільки сприймати, але й розуміти різноманітну інформацію. Реалізуючи його варто брати до уваги те, що система навчання постійно знаходиться під впливом соціального середовища, тому необхідно враховувати всі існуючі інформаційні зміни, які постійно відбуваються. Потрібно зважати на те, що існуюче інформаційне середовище стимулює всіх учасників освітнього процесу до участі у принципово новому виді взаємодії, орієнтованій на активний діяльнісний характер поведінки. Такі тенденції зумовили ріст вимог до інформаційної культури кожної особистості: людині все більше потрібні знання, сформовані уміння і навички ефективної взаємодії із існуючим надзвичайно динамічним інформаційним середовищем, уміння використовувати всі можливості. Для цього заклади освіти повинні сформувати таке середовище навчання, у якому всі суб'єкти освітнього процесу матимуть широкі можливості отримати всю необхідну інформацію, а значить –

набути знання. Таким чином, формування і розвиток інформаційної культури майбутнього вчителя – це не лише мета освіти, але й також і засіб, який дозволяє максимально ефективно реалізовувати освітній процес. Крім того, оскільки інформаційна культура є складовою професійно-педагогічної культури вчителя, її розвиток обов’язково сприятиме також і розвитку його загальної культури, що включає і професійно-педагогічну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуревич Р. С. Інформаційна культура – важлива складова загальної культури особистості / Р. С. Гуревич // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. : у 2-х ч. – Ч. 1. – Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2004. – С. 42–47.
2. Карабін О. І. Інформаційна культура студентів в контексті модернізації педагогічної освіти / О. І. Карабін // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2005. – № 2. – С. 149–158.
3. Коломієць А. М. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя : Навчально-методичний посібник / А. М. Коломієць, І. М. Лапшина, В. С. Білоус. – Вінниця : ВДПУ, 2006. – 88 с.
4. Хмельницький О. О. Інформаційна культура сучасного фахівця / О. О. Хмельницький // Творча особистість у системі неперервної професійної освіти : Матеріали Міжнар. наук. конф. – Харків : ХДПУ, 2000. – С. 390–393.